

STANISŁAW A. SROKA

A krakkói egyetemen a 15. században tanuló bártfai diákok és későbbi sorsuk

A középkorban sok magyar, köztük bártfai polgár tanult Európa különböző egyetemein. A legnagyobb népszerűségnek az olasz egyetemek örvendtek, a későbbi időszakban pedig a bécsi és a krakkói egyetemek. A magyar fiatalok elsősorban azért mentek külföldre, mert Magyarországon nem volt állandó jellegű egyetem. Többször is próbálkoztak ugyan ezidőben felsőfokú intézmény megalapításával, de mindegyikük tiszavirág életet élt.

A 15. században 55 bártfai polgár kezdte meg tanulmányait a krakkói egyetemen.¹ Közülük 17-en szereztek baccalaureusi címet, és csak egy fő szerzett magiszteri címet. Más Felső-Magyarországon fekvő városokkal összehasonlítva a diákok létszámára és a baccalaureus címre vonatkozó bártfai statisztika nagyon előnyös képet mutat. Lőcsének például ebben az évszázadban 63 diákja volt a Krakkói Egyetemen, közülük 31 szerzett baccalaureusi címet, Késmárk 29 diákot küldött (csak 3 jutott el a baccalaureusi címig), Körmöcbányáról 36 diák érkezett (8 szerezte meg a legalacsonyabb egyetemi végzettséget), egyedül Kassa dicsekedhet 111 diákkal, akik közül 26 szerzett baccalaureusi címet. A magiszteri előmenetelben egyedül a lőcsei diákoknak volt okuk büszkének lenniük (13 fő), miközben más e területen fekvő városok polgárai általában baccalaureusi címmel fejezték be a tanulmányaikat (Kassa 4 magiszter, Körmöcbánya 1, Késmárk 1).²

A bártfai diákok általában több évig tanultak Krakkóban. Azoknak, akiknek sikerült baccalaureusi címet szerezniük, ehhez általában két-öt évre volt szükségük. Kivételt egyedül Krisztián fia Ambrus jelentett, aki hét évet töltött ott. Az egyetlen bártfai diák, aki magiszteri címet szerzett, Mihály fia György volt, akinek további öt évre volt szüksége a magiszteri cím megszerzéséhez. Az 55 diák közül senkinek sem sikerült befejeznie az egyetemet egy év alatt.³ A bártfai diákok, ahogy az a baccalaureusi vizsgaidőszak alatt összeállított

---

¹ *Metryka Uniwersytetu Krakowskiego z lat 1400–1508*. Vol. I. Ed. Gašiorowski, A. – Jurek, T. – Skierska, I. – Grzesik, R. Kraków, 2004. (a továbbiakban: *Metryka*). A részletes forrásadatokat lásd a táblázatban a tanulmány végén. Gašiorowski, A.: *O mieszczanach studiujących na Uniwersytecie Krakowskim w XV wieku*, in: *Aetas media. Aetas moderna. Studia ofiarowane profesorowi Henrykowi Samsonowiczowi w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*. Warszawa, 2000. 662.; *Dzieje Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1364–1764*. Vol. 1. Ed. Lepszy, K. Kraków, 1964. 213.

² Gašiorowski: *O mieszczanach studiujących*, 662. A kassai diakokról lásd: Caproș, I.: *Košickí študenti na univerzite v Krakove v 15. a na začiatku 16. storočia*. Historický časopis, 55. (2007) 249–266.

³ Lásd a forrásadatokat a táblázatban. Gašiorowski, A.: *Immatrykulowani i promowani. Jednoroční studenci akademii krakowskiej w XV wieku*, in: *Nihil superfluum esse. Prace z dziejów średniowiecza ofiarowane Profesor Jadwidze Krzyżaniakowej*. Poznań, 2000. 479–491.

graduálási ranglistán is látható, egészen magas színvonalat képviseltek, ugyanakkor senki-nek sem sikerült a legjobbnak lennie a vizsgaidőszakban. Ehhez legközelebb Stenczel László került, aki 1467-ben második helyet ért el, de a vizsgázók csoportja ekkor csak 5 főből állt. Szintén második volt Mihály fia György (1430-ban 8 végzős között). Hasonlóan jó eredményt ért el Szaniszló fia János, aki 1432-ben harmadik lett a 12 diák közül. Ehhez hasonló jó eredménnyel zárták még tanulmányaikat: István fia András (1488-ban 4. lett a 29 diák közül), Miklós fia Péter (1444-ben 5. lett a 18 iskolamester közül), Jakab fia György (1500-ban 8. lett 19 végzős között), Antal fia János (1470-ben 8. lett a 20 fő közül) és János fia Jakab (1477-ben 8. a 21 végzősből). Aránylag gyenge diáknak számított Krisztián fia Ambrus és Mihály fia Bálint, akik a baccalaureusi vizsgákon az utolsó helyek egyikét szerezték meg (Ambrus 1486-ban a 28. helyet érte el a 31 fős csoportban, míg Bálint 1495-ben 30. lett a 44 diákból). Az egyetlen végzős, aki magiszteri címet szerzett, Mihály fia György a mezőny közepébe tartozott (3. a 6 főből). Az eddig nem említett, baccalaureusi címet szerző bártfai diákok vizsgáik során csoportjuk középmezőnyében végeztek.⁴

Ismerkedjünk meg a bártfai diákok egyetemi tanulmányaik befejezése utáni sorsával! Számos problémával találkozunk az egyes személyek beazonosítása során. Ezekre a nehézségekre A. Gąsiorowski a megújult krakkói egyetem elsőéves hallgatóinak sorsával kapcsolatos kutatásai során hívta fel a figyelmet: „A középkori diákok egyetem utáni sorsának kutatása kivételesen hálátlan feladat. Ennek elsősorban az az oka, hogy ugyanannak a személynek megváltozik a forrásbeli megnevezése. A matrikula a diák keresztnévét és az apja nevét, valamint a származási helyét adja meg. A későbbiekben a volt diákok már csak a keresztnévüket és származási helyüket használták, vagy előfordult, hogy csak a keresztnévüket... Ez különösen a polgárok esetében volt így.”⁵ Az 55 diák közül, akik Bártfáról Krakkóba mentek tanulni, csak néhányról tudjuk, hogy mivel foglalkozott az egyetem elvégzése után. A következőkben említett néhány fiatal esetében is csak arról van információnk, mivel foglalkoztak közvetlenül az egyetem után. A többiekéről pedig vagy nem maradt fenn forrás, vagy a jelen pillanatban nem áll módunkban összekapcsolni a konkrét személyeket és információkat. Bártfára vonatkozóan ugyan elég gazdag a forrásbázis, de a megőrzött iratok elsősorban a kereskedelmi kapcsolatokra vonatkoznak, míg az egyetemen végzettek főként közjegyzői, notariusi (jegyzői) vagy egyházi karriert futottak be.

Az első diák, akinek több figyelmet szenteltek, Grolok Jakab, aki 1445-ben iratkozott be a Krakkói Egyetemre. Ő egy Bártfára a 15. század első felében betelepedett család tagja volt. Az Országos Széchényi Könyvtárban őrzött, az 1432–1450 között Bártfán városi jogot szerző polgárok jegyzékét tartalmazó iraton az 1433. évszám alatt szerepel Grolok Péter neve, aki valószínűleg a mi diákunk bátyja.⁶ E bejegyzésnek megfelelően Grolok Péter a korabeli bártfai plébános, Krystian nővérenek volt a fia. Grolok Péter felesége Katalin, két fia pedig Márton és Miklós. Péter 1445-ben fiatalon halt meg, a fiatalok gyerekek felnevelésével az

⁴ Lásd a forrásadatokat a táblázatban. Graduálási ranglistájáról lásd: Gąsiorowski: *Immatrikulowani i promowani*, 489–490.

⁵ Gąsiorowski, A.: *Pierwsz studenci odnowionego Uniwersytetu Krakowskiego (1400/1401)*. *Roczniki Historyczne*, 71. (2005) 73.

⁶ Budapest, Széchényi Könyvtár, Kézirattár, clme 124, k. 3: „*Petrus Grolok filius sororis domini Cristianni plebani nostri feria 6 post festum beate Katherine Virginis et Martiris suscepit ius civile huius civitatis*”; Sroka, S. A.: *Registre prijati do meštianskeho stavu v Bardejove z rokov 1432–1450 a 1462–1488*. *Studia historica Tyrnaviensia*, 9–10. (2010) 355.; Ábel, J.: *A bártfai Szegyed temploma könyvtárának története*. Budapest, 1885. 27.

elhunyt nagybátyja, Krystian plébános foglalkozott.⁷ A mi Jakabunknak még egy bátyja volt, Márton, aki ugyan feltűnik különböző dokumentumokban, de nem játszott jelentős szerepet Bártfa városának történelmében.⁸ Grolok Jakab apja Márton volt, ahogyan ez az egyetemi matrikulából kiderül. Róla azonban semmit sem tudunk, kivéve azt, hogy jól nőtt, mivel a menyasszony bátyja, Krystian hosszú éveken át bártfai plébános volt. A bártfai levéltárban megőrzött forrásokban ezenkívül más személyek is megjelennek Grolok vezetőnéven, őket viszont nehéz elhelyezni a család fent meghatározott családfáján. A bírósági könyvben 1418. évben megjelenik egy bizonyos Zsófia, aki Grolok János Melcz esküdt lánya s Zeydanswancz Jakab felesége volt. Az 1432 előtt kiadott városi jogokat tartalmazó könyv hiányában nehéz megíósolni, hogy ők Bártfán laktak-e, és rendelkeztek-e polgárjoggal. 1436-ban jelenik meg a forrásokban Grolok Stenczil, 1480-ban fogadták el a bártfai városi jogokat Grolok Pál és Hans Grolok, míg a 15. században bizonyos Grolok Márton (Mertin), talán Jakab bátyja színészként lép fel az Isten feltámadása című darabban.⁹

Grolok Jakab sok időt szentelt tanulmányaira. Már 1445-ben beiratkozott az egyetem szabad művészetek (bölcész) karára. Ezt a szakot nem végezte el, de később a jogi karon próbálkozott újra. 1462-ben fejezte be jogi tanulmányait, s már a következő évben rendszeresen jogi doktori címmel szerepelt.¹⁰ Mielőtt megkezdte volna Krakkóban egyetemi tanulmányait, 1461-ben 300 régi forintot kölcsönzött városának, mely összeg egykor az unokatestvéréé, Mártoné volt (Grolok Péter fiáé), öröklés útján került birtokába. A kölcsönadott pénzért kamatot kapott a várostól, évente 21 régi forint értékben, ami megfelelt a bártfai felső malom éves jövedelmének. A bártfai archívumban fennmaradt 1462-es levelében Grolok Jakab Bártfa vezetőihez fordul azzal a kéréssel, hogy küldjék el neki Krakkóba a neki járó kamatot, s küldjék el az ő költségére IX. Gergely dekrétumait.¹¹ A kamat küldésére valóban sor került.¹²

Az egyetemi tanulmányok befejezése és a jogi doktori cím megszerzése után Grolok Jakab nem tért vissza szülővárosába, hanem Bieczben telepedett le. 1466-ban Bieczben kelt és Bártfa városa titkárának írt levelében ügyének intézését kérte, és megígérte, hogy pozitív eredmény esetén visszatér Bártfára összes vagyontárgyával és könyvével. A szülővárosába történő esetleges visszatérésre hatást gyakorolt a Sandec közelében pusztító járvány.¹³ Furcsának tűnik, de 1467-ben Grolok Jakab Sandecbe költözött, ahol egy évvel korábban még járvány pusztított, ezért is akart visszatérni Bártfára. Ott német prédikátor lett (*predicator Theutunicorum*), miközben Dębno-i Jakab a korabeli sandeci és krakkói előljáró kápláni

⁷ Štátny archív v Prešove, pobočka Bardejov, fond Magistrát mesta Bardejov (továbbiakban: ŠROKA Bardejov), 305. sz., k. 17: „Venientes in nostri presenciam dominus plebanus Cristanus rector parochialis ecclesie sancti Egidii protector puerorum Martini et Nicolai filiorum Petri Grolog pie memorie et Catherine relicte olim Petri Grolog.”

⁸ ŠROKA Bardejov, 1433. sz.; 2649. sz.; 524. sz., 97.

⁹ Budapest, Széchényi Könyvtár, Kézirattár, clme 124, k. 7v; ŠROKA Bardejov, 305. sz., k. 111v.; Ábel J.: *Színügy Bártfán a XV. és XVI. században*. Századok, 18. évf. (1884) 22–51.

¹⁰ ŠROKA Bardejov, 1433. sz.: „ich czw Crokaw fürbether in der hoenschulen wnd lernunge mich aws haldin wnd sten solde”; Ábel: *A bártfai Sz.-Egyed temploma*, 29–30.

¹¹ ŠROKA Bardejov, 1433. sz.; Kiryk, F.: *Zwiqzki handlowe i kulturalne miast malopolskich ze Slowacjã w XV i XVI stuleciu*. Historické štúdie, 41. (2000) 19.

¹² Ábel: *A bártfai Sz.-Egyed temploma*, 31.

¹³ ŠROKA Bardejov, 1627. sz.: „Nam si voluntas et desiderium meum optatum sortietur effectum, extunc me una cum omnibus rebus et libris in Bardpham propter pestem validam que adhuc viget in civitate Sandeczensi transferre vellem”; Ábel: *A bártfai Sz.-Egyed temploma*, 32.

posztját is betöltötte.¹⁴ Jakab Bártfa városának adott kölcsönének ügye minden bizonnyal ekkor még nem zárult le, mivel Dębno-i Jakab Bártfa városi hivatalának írt levelében 1468-ban kérést nyújtott be a Grolokknak járó összeg kifizetésére vonatkozóan.¹⁵ A pénzügyi dolgokban káplánja nevében Dębniński 1476-ban is intézkedett a bártfaiaknál.¹⁶

Halála közeledtével Grolok Jakab végrendeletet írt, melyben 360 régi forintot adományozott a krakkói Szent Anna templom Szűzanya oltára részére. Az oltár másik támogatója a kobylin-i Stanisław volt, jogi doktor és az egyetem későbbi rektora, aki erre a vallásos célra 140 régi forintot szentelt. 1484 novemberében a teljes összegért megvették Krakkó városától tizenkét büntetés éves fenntartását, kivásárlási joggal.¹⁷ 1485-ben az oltáralapítványt Jan Rzeszowski krakkói püspök is helyben hagyta.¹⁸ Grolok Jakab 1488-ban halt meg, az elhunytat testvére, Márton következő évben kiadott dokumentuma említi, amelyben szabályozták az egykor a városnak kölcsönadott pénz sorsát: azt a városnak vissza kellett térítenie Grolok Mártonnak, Jakab egyetlen örökösének.¹⁹ Grolok halála után örökösei a Szent Egyed plébániatemplom könyvtárának ajánlottak néhány templomi kegytárgyat (aranyozott ezüst pohár, *pacificalé*), nyomtatott miscskönyvet és más, egyéb könyveket. Ezek között szerepelt minden bizonnyal a *Sermones sacri*, melyet a mai napig a Pozsonyi Egyetemi Könyvtár őriz.²⁰

Az egyetemi tanulmányok befejeztével a végzősök gyakran döntöttek egyházi karrier mellett. Ezt reprezentálják a 15. századi bártfai plébánosok. A források 9 főt említenek ezidőben a plébánosi tisztségben, köztük 4 egyházi személy rendelkezik igazolt egyetemi végzettséggel, amelyet nem minden esetben a Krakkói Egyetemen szereztek. Az első plébános, akiről tudjuk, hogy egyetemet végzett, az a bártfai György volt, aki 1464-ben vette át a Szent Egyed templom plébániáját a templom sokéves pázstorától, Krystiantól.²¹ Erre a *beneficiumra* Perényi Miklós ajánlotta be a város vezetőinek, aki jól ismerte Györgyöt, mivel fia tanára volt. A városi tanácsnak írt levelében Perényi magiszterként említette Györgyöt. Nem tudjuk, hogy a bártfai György megegyezik-e azzal a Györggyel, aki Creyzer Miklós fia volt, s 1455-ben iratkozott be a Krakkói Egyetemre. A következő bártfai Györgyöt, aki bejelentkezett az egyetem matrikulájába, 1463-ban regisztrálták, és nem azonosítható a mi plé-

¹⁴ Kraków, Archiwum Kurii Metropolitalnej, Acta officialia Cracoviensia, vol. II., 212.; *Dokumenty polskie z archiwów dawnego Królestwa Węgier*. Ed. Sroka, S. A. Vol. II. Kraków, 2000. 230. sz. (a továbbiakban: *Dokumenty polskie*); Rábik, V.: *Národností kňazi (kazatelia) v živote stredovekých miest na Slovensku*. Studia historica Tyrnaviensia, 6. (2006) 136–147.

¹⁵ *Dokumenty polskie* II. 230.

¹⁶ *Dokumenty polskie* II. 272.

¹⁷ *Kodeks dyplomatyczny miasta Krakowa 1257–1506*. Ed. Piekosiński, F. Vol. IV. Kraków, 1882. 599. sz.

¹⁸ *Codex diplomaticus Universitatis Studii Generalis Cracoviensis*. Vol. III. Kraków, 1880. 273. sz.; Michalewicz, J. – Michalewiczowa, M.: *Liber beneficiorum et benefactorum Universitatis Jagellonicae in seculis XV–XVIII*. Vol. 1.: *Fundationes pecuniariae Universitatis Jagellonicae saec. XV–XVIII*, pars 1, Kraków, 1978, 52. sz.

¹⁹ ŠROKA Bardejov, 2649. sz.: „*Ego Martinus Grolock presbiter una cum testamentariis presentibus et absentibus unius equidem voluntatis, fratris mei discreti domini Jacobi Grolock presbiteri pie recordii (sic!)*”; Ábel: *A bártfai Sz.-Egyed temploma*, 38.

²⁰ ŠROKA Bardejov, 2649. sz.; Ábel: *A bártfai Sz.-Egyed temploma*, 39.; Csontos J.: *A pozsonyi sz. ferencziek tartományi könyvtárának codexei*. Magyar Könyvszemle, 3. évf. (1878) 53. 19. sz.: „*Sermones sacri – liber Jacobi de Bartpha decretorum baccalarii. Orate pro eo*”; Sopko, J.: *Stredoveké latinské kódexy v slovenských knižniciach*. Martin, 1981. 131. sz.

²¹ ŠROKA Bardejov, 1522. sz.: „*intellextimus, quomodo honorabilis vir dominus Cristanus alias plebanus ... postremum suum diem pridem clausisset*”.

bánosunkkal. Szintén nem lehet figyelembe venni azt a bártfai Györgyöt sem, aki 1434-ben iratkozott be az egyetemre, mivel valószínűleg már túl idős lenne a plébánosi funkció betöltéséhez.²²

Bizonyosan a Krakkói Egyetemen végzett a következő bártfai plébános, Heckel Ágoston, György utódja. A plébánosi tisztségbe 1466. május 9-én jegyezték be.²³ Krakkói tanulmányait 1463-ban kezdte. Vezetékneve ugyan hiányzik a bölcsész (szabad művészetek) kar promóciós könyvéből, ám Ágoston legkésőbb 1467-ben baccalaureusi címet szerzett egyházjogból, amit Grolok György Új-Sandecből Bártfára küldött levelében igazol.²⁴ Jogi doktori és főesperes-helyettesi címmel Ágoston 1475-ben is megjelenik Robert Carracciolus de Licio *Opus Quadragesimale quod de poenitentia dictum est* című művét tartalmazó inkuábulumi feljegyzésben, melynek pontos dátumát nem ismerjük, de annyi bizonyos, hogy 1475 előtt nyomtatták ki Strassburgban. Ezt a könyvet Ágoston 1475-ben vette meg lelkipásztori tevékenységéhez egy bizonyos lőcsei Rabener Bálinttól 1,5 régi forintért.²⁵ Eckel Ágoston 1482-ig töltötte be a plébánosi funkciót. Utódja Stenczel László lett, aki 1463–1467 között végezte el a Krakkói Egyetemet, ahol bölcsész (ars) doktori címet szerzett.²⁶ Kivételesen rövid ideig, csak tizenhét hétig volt plébános. Erről egy a bártfai levéltárban őrzött dokumentum tanúskodik, amelyben rövid feljegyzés található a 15. század második és a 16. század első felében Bártfán plébánosi tiszteletet betöltött személyekről. Ez a dokumentum azonban számos időrendi hibát tartalmaz az egyes plébánosok halálkozására vonatkozólag, ezért nagy óvatossággal kell kezelni a benne foglalt információkat.²⁷ Hasonlóan rövid ideig, csak harminc hétig volt plébános a Misnia-i Mar Simon, aki Stenczel Lászlót követte. Az ő végzettségéről semmit sem tudunk. A bártfai plébánosi tisztelet 1482 augusztusa és decembere között töltötte be.²⁸ 1483-ban a lőcsei Bremer János (Brenner, Brunner) lett Bártfa plébánosa. Az ő végzettségéről sem áll rendelkezésünkre forrás. Azt tudjuk viszont, hogy 1494. október 6-án hunyt el.²⁹

Egyetemi végzettséggel rendelkezett viszont Mendel János (Menlen) plébános, aki funkcióját 1494-től, Bremer János halála után töltötte be. Felső-Sziléziából, Biala (lat. Czolcz) helységről származott és bölcsész (ars) doktori címmel rendelkezett, amelyet valószínűleg 1489-ben szerzett meg a Krakkói Egyetemen. Vizsgaidőszakában a huszonöt vizsgázó közül a legjobbnak bizonyult.³⁰ Mendel János szintén könyveket gyűjtött, melyeket

²² ŠROKA Bardejov, 1522. sz.; *Diplomatarium comitatus Sarosiensis*. Ed. Wagner, C. Posenii–Cassoviae, 1780. 480.

²³ *Bártfa szabad királyi város levéltára*. Ed. Iványi B. Budapest, 1910. 1628. sz.

²⁴ ŠROKA Bardejov, 1708. sz.: „Augustinus czwer pharer has zagen der nur baccalareus yn den heyligen reychtin”.

²⁵ Ábel: *A bártfai Sz.-Egyed temploma*, 160.

²⁶ Lásd a forrásadatokat a táblázatban.

²⁷ ŠROKA Bardejov, 1769. sz.

²⁸ ŠROKA Bardejov, 305.sz. k. 95v, 96v.

²⁹ ŠROKA Bardejov, 1769. sz.

³⁰ ŠROKA Bardejov, 3161. sz.: „quia ecclesia parrochiali beati Egidii confessoris in civitate nostra Bartphensi sita Agriensis diocesis ex morte condam honorabilis viri domini Johannis Brenner de Lewtca felicitis recordii plebanum in pastoris nostri honorandi ultimi et immediati possessoris eiusdem vacante cuius quidem presentacio sew ius patronatus ad nos pleno iure dinoscitur pertinere honorabilem virum dominum Johannem Menlen de Czolcz artium baccalarium Wratislaviensis diocesis presbiterum”; *Księga promocji wydziału sztuk Uniwersytetu Krakowskiego z XV wieku*. Ed. Gąsiorowski, A. – Jurek, T. – Skierska, I. – Swoboda W. Kraków, 2000. 85. (89/92). (a továbbiakban: *Księga*)

később a Szent Egyed templom plébániakönyvtárának adott át. Tudjuk, hogy rendelkezett Szakszóniai Rudolf 1483-ban Strassburgban nyomtatott művével, a *Meditationes vitae Jesu Christivel*, mely minden bizonnyal segítségére volt a prédikációkra való felkészülésben.³¹ Mendel János 1516-ig volt Bártfa plébánosa.³²

Egyetemi címmel kellett rendelkezniük a helyi iskolák rektorainak is. Bártfán, ahogy arra már korábban kitértem, a helyi iskola 1434-től szerepel a forrásokban.³³ A középkori rektorok közül legalább három rendelkezett egyetemen szerzett végzettséggel. Az első közülük Simon, aki 1477 körül szerepel baccalaureusi címmel. Lehetséges, hogy ő azonosítható azzal a bártfai Simonnal, Miklós fiával, aki 1451-ben iratkozott be a Krakkói Egyetemre. Nincs ugyan hírünk arról, hogy tudományos címét bölcsész (ars) karon szerezte meg, de más szakon is végezhetett.³⁴ A bártfai iskola másik rektora, aki egyetemi végzettséggel rendelkezett, a besztercebányai Orbán, aki 1478-ban került az iskola élére.³⁵ Krakkóban szerzett doktori címet,³⁶ hasonlóan utódjához, Antalhoz, aki szintén Besztercebányáról származott. Ők tehát nem voltak bártfai polgárok, hanem más városból érkeztek. Antal 1474-ben iratkozott be a Krakkói Egyetemre, hogy már két évre rá doktori címet szerezzen. A vizsgán a tizenöt vizsgázó között a 12. helyen zárt. A doktori cím megszerzése után érkezett Bártfára, ahol 1481-ben lett az iskola rektora.³⁷ Lehetséges, hogy személye megegyezik azzal a besztercebányai Antallal, aki 1490-ben a Krakkói Egyetem bölcsész (ars) karán nagyon jó eredménnyel (3. hely a tizenhét vizsgázó közül) magiszteri címet szerzett.³⁸

Néhányan a bártfaiak közül krakkói tanulmányaik befejeztével könyvek másolásával foglalkoztak. Érdekes karriert futott be közülük a bártfai János, Schwarz Antal fia. Az ő könyvmásolói tevékenységéről bővebben már írtam más helyen, azt azért érdemes itt is megemlíteni, hogy 1468-ban jelentkezett az egyetemre, baccalaureus pedig két évvel később lett. 1471-ben, édesapja halála után belépett a sziléziai lubiazi ciszterci kolostorba, ahol még 1480-ban is találkozhatunk személyével.³⁹

Szintén Krakkóban vizsgázott a bártfai Krisztián fia Ambrus, aki 1479-ben iratkozott be az egyetemre, a doktori címet pedig 1486-ban szerezte meg.⁴⁰ Ugyanebben az évben Jan Regiomontanus tábláit tartalmazó csillagászati kéziratokat másolva Ambrus a kolofont doktorként írta alá.⁴¹ Lehetséges tehát, hogy a Krakkói Egyetem bölcsész (ars) karának

³¹ Ábel: *A bártfai Sz.-Egyed temploma*. 148.

³² ŠROKA Bardejov, 1769. sz.; 3121. sz., k. 78, 100, 144, 168v, 200, 226.; 3591. sz.

³³ Iványi: *Bártfa*, 311.

³⁴ Békefi R.: *A népoktatás története Magyarországon 1540-ig*. Budapest, 1906. 62.

³⁵ Iványi: *Bártfa*, 2065.; Békefi: *A népoktatás története Magyarországon*, 145. sz.

³⁶ *Księga*, 53. (64/26).

³⁷ ŠROKA Bardejov, 2180. sz., 2181. sz.; „Antonius de Novo Solio baccalarius Cracoviensis”; Békefi: *A népoktatás története*, 150. sz., 151. sz.; Iványi: *Bártfa*, 2065.; *Metryka*, 367. (74e/22); *Księga*, 68. (76/25).

³⁸ *Księga*, 85. (90/3).

³⁹ *Monumenta Lubensia*. Ed. Wattenbach, W. Breslau, 1861. 20.; Csontos J.: *Adalék a magyarországi XIV–XV-ik századi könyvmásolók és betűfestők történetéhez*. Magyar Könyvszemle, 4. évf. (1879) 134–149.; Kuzmík, J.: *Slovník starovekých a stredovekých autorov prameňov a knižných skriptorov so slovenskými vzťahmi*. Martin, 1983. 483..

⁴⁰ Lásd a forrásadatokat a táblázatban.

⁴¹ *Catalogus codicum manuseriptorum medi aevi latinorum qui in Bibliotheca Jagellonica Cracoviae asservantur*. Vol. 4. Ed. Kowalczyk, M. – Kozłowska, A. – Markowski, M. – Włodek, S. – Zathy, G. – Zwiercan, M. Wratislaviae, 1988. 315.: „Finiuntur Tabule venerabilis viri magistri

promóciós könyvében szereplő bártfai Ambrus nem azonos az 1479-ben az egyetemi matrikulába bejegyzett diákkal, másolónk a tudományos fokozatot pedig egy másik karon szerezte meg. Az Ambrus által átmásolt kódexek jelenleg a Jagelló Könyvtár gyűjteményében találhatóak.⁴²

Szintén egyetemi végzettség várható el a helyi közjegyzőktől.⁴³ A 15. században a források Bártfán tizenkét helyi közjegyzőt említenek.⁴⁴ Közülük csak Feucht Baltazár és a nagy-szebeni György végzett egyetemet.⁴⁵ Baltazár a bécsi egyetemen szerzett doktori címet, valószínűleg György is ott tanult.⁴⁶ A többi személy végzettségéről semmit sem említenek a források.

A többi bártfai polgárról, aki Krakóban tanult, csak töredéknyi forrás maradt fenn. Ennek ellenére nagy valószínűséggel megállapíthatjuk, hogy visszatértek szülővárosukba, és kisebb vagy nagyobb szerepet tölthettek be Bártfa 15. századi kulturális életében.

Összegezve tehát a 15. században a Krakkói Egyetemen tanult bártfai polgárok egyetem utáni sorsát, megállapíthatjuk, hogy a források alapján az 55 diák közül 16 személy, tehát majd 30%-uk sorsáról rendelkezünk információval. Többségük jelentős kulturális vagy egyházi szerepet töltött be a 15. századi Bártfán. Az egyetemi végzettség, amely ugyan mindig eléggé költséges volt, és lemondásokkal járt a szülők részéről, kétségtelenül Bártfa „társadalmi elitjébe” segítette az adott személyt. Sokan közülük a tanulmányi éveik során szerzett könyvek iránti kötődést a későbbi időkben is megőrizték vagy könyvmásolói munka formájában, vagy pedig saját tulajdonban lévő, gyakran igen gazdag gyűjteménnyel rendelkező könyvtárak formájában. Sok diák futott be egyházi karriert, szülővárosában plébánosi vagy oltárigazgatói tisztelet betöltve a Szent Egyed templomban.

Ioannis de Regio Monte anno Domini 1486 per me doctorem Ambrosium de Bartpha”; Csontos J.: *A krakkói könyvtár hazai vonatkozású kéziratai*. Magyar Könyvszemle, 7. évf. (1882) 386.

⁴² Kraków, Biblioteka Jagiellońska, Kézirattár, 616. sz., 617. sz.

⁴³ Wólkiewicz, E.: „*Viri docti et secretorum consci*”. *Personel kancelaryjny Wroclawia w późnym średniowieczu*. Sobótka, 61. (2006.) 1. 31.; Bodnárová, K.: *Notári a písári v službách mesta Bratislavy na začiatku novoveku*. Slovenská archivistika, 42. (2007) 1. 15–38.

⁴⁴ Petrovičová, M.: *Bártfa város jegyzői a XV. Században*. In: *Középkortörténeti tanulmányok*, 6. Szeged, 2010. 169–178.

⁴⁵ ŠROKA Bardejov, 1060. sz., k. 1: Georgius de Cibinio baccalarius (1458); k. 12: notarius Georgius de Cibinio (1459); k. 24: Georgius de Cibinio et arcium baccalarius notarius (1460); k. 61: Gorg Hermasterer notarius (1463); 1670. sz., k. 1: Balthazar Fewchter notarius civitatis, baccalarius Wiennensis (1466); k. 34: Balthazar notarius (1467); k. 60: Balthazar baccararius notarius (1468); k. 146: Balthazar Fewchter notarius (1473).

⁴⁶ Schrauf, K.: *Magyarországi tanulók a bécsi egyetemen*. Budapest, 1892. 95.

Táblázat

A 15. SZÁZADBAN A KRAKKÓI EGYETEMEN TANULÓ BÁRTFAI DIÁKOK

Forrás: M (*Metryka*) – *Metryka Uniwersytetu Krakowskiego z lat 1400–1508*, vol. I. Ed. Gąsiorowski, A. – Jurek, T. – Skierska, I. – Grzesik, R. Kraków, 2004.

K (*Księga*) – *Księga promocji wydziału sztuk Uniwersytetu Krakowskiego z XV wieku*. Ed. Gąsiorowski, A. – Jurek, T. – Skierska, I. – Swoboda, W. Kraków, 2000.

Muczkowski – *Statuta nec non liber promotionum philosophorum ordinis in universitate studiorum Jagellonica ab anno 1402 ad annum 1849*. Ed. Muczkowski, J. Kraków, 1849.

	név	beiratkozás	iskolamester	magiszter	ranglista	forrás
1	Augustinus	1411				M 11/129
2	Nicolaus institoris	1419				M 19h/118
3	Johannes Michaelis	1421				M 21e/064
4	Augustinus Nicolai	1427	1430		5/8	M 27e/058; K 30/24
5	Johannes Stanislai	1427	1432		3/12	M 27e/031; K 32/17
6	Georgius Michaelis	1427	1430	1435	iskolamester 2/8; magiszter 3/6	M 27e/135; K 30/21B; 35/3M
7	Georgius Nicolai	1427				M 27e/032
8	Andreas Johannis	1434				M 34h/096
9	Georgius Johannis	1434				M 34e/038
10	Martinus Martini	1437	1441		7/11	M 37e/011; K 41/7
11	Michael Andree Cemerknacht	1444	1447		12/20	M 44h/124; K 47/47
12	Petrus Nicolai	1444	1448		5/18	M 44e/085; K 48/5
13	Jacobus Martini Grolok	1445				M 45e/074
14	Laurencius Johannis	1450				M 50e/128
15	Geremias Andree	1451				M 51e/094
16	Symon Nicolai	1451				M 51e/095
17	Johannes de Bartwa Michaelis Grunvalth	1454				M 54e/037
18	Johannes Nicolai	1454				M 54h/164
19	Stanislaus Johannis	1454				M 54h/163
20	Michael Georgii Rimer	1454	1459		4/9	M 54e/024; K 59/79
21	Georgius Nicolai Creyzer	1455				M 55e/072
22	Caspar Michaelis	1456				M 56e/043
23	Gregorius Pauli Besoren	1457	1459		20/29	M 57e/030; K 59/66
24	Caspar Loeth	1459				M 59e/091
25	Jacobus Stephani	1459				M 59e/092
26	Stephanus Cristanny	1460				M 60e/098

27	Augustinus Heckel	1463				M 63e/019
28	Georgius	1463				M 63e/022
29	Ladislaus Georgii Stanczel	1463	1467		2/5	M 63h/159; K 67/16
30	Johannes Pauli	1465				M 65e/105
31	Martinus Johannis Sythilin	1466				M 66e/069
32	Martinus Johannis	1467				M 67e/046
33	Andreas Ladislai	1468				M 68e/115
34	Jeronimus Pauli	1468	1470		7/17	M 68e/016; K 70/22
35	Johannes Anthonii	1468	1470		8/20	M 68e/116; K 70/76
36	Valentinus Nicolai	1468				M 68h/201
37	Georgius Philippi	1469				M 69e/058
38	Wladislaus Johannis	1469				M 69h/147
39	Johannes Georgii	1470				M 70e/039
40	Martinus Petri	1470				M 70e/040
41	Jacobus Johannis	1475	1477		8/21	M 75e/020; K 77/76
42	Johannes Nicolai	1476				M 76e/044
43	Gregorius Anthonii	1478				M 78h/164
44	Ambrosius filius Christianni	1479	1486		28/31	M 79h/128; K 86/121
45	Hilarius Laurencii	1479				M 79e/038
46	Johannes Andree	1479				M 79e/079
47	Johannes Hieronimi	1479				M 79h/158
48	Johannes Johannis Mawrer	1480				M 80e/025
49	Andreas Georgii	1483				M 83e/101
50	Andreas Stephani	1488	1490		4/29	M 88e/011; K 90/21
51	Valentinus Michaelis	1493	1495		30/44	M 93h/326; K 95/118
52	Caspar Stanislai	1498				M 98e/108
53	Georgius Jacobi	1498	1500		8/19	M 98e/107; K 1500/16
54	Georgius Petri	1499	1501		28/32	M 99e/203; Muczowski, 132 old.
55	Bartholomeus Jacobi Szychlar	1500				M 1500e/004

STANISŁAW A. SROKA

Studenci bardziowscy na Uniwersytecie Krakowskim w XV wieku i ich późniejsze losy

Artykuł omawia studia mieszczan bardziowskich na Uniwersytecie Krakowskim w XV wieku i ich późniejsze kariery. Według zachowanych źródeł, głównie metryki uniwersyteckiej, w XV w. przebywało w Krakowie na studiach 55 żaków z Bardziowa. W artykule autor charakteryzuje ich późniejsze losy, wykorzystując bogate archiwalia bardziowskie. Wszak większość ze studiujących mieszczan wróciło do swojego rodzinnego miasta i tam robiło różne kariery. Źródłowo daje się uchwycić, niekiedy w formie tylko szczątkowej, losy 16 studentów spośród 55 osób, czyli prawie 30 %. Większość z nich odgrywała w XV-wiecznym Bardziowie znaczącą rolę kulturalną lub religijną. Niewątpliwie studia uniwersyteckie, zawsze dosyć kosztowne i pociągające za sobą czasami wyrzeczenie się ze strony rodziców, sytuowały daną osobę „w śmietance towarzyskiej” Bardziowa. Wiele osób swoje wyniesione z lat studiów zamiłowanie do książek kontynuowało w latach późniejszych, czy to w postaci działalności jako kopiści książek czy też jako posiadacze prywatnych, niekiedy całkiem sporych rozmiarów, bibliotek. Sporo żaków obrało kariery kościelne, pełniąc w swoim rodzinnym mieście funkcję plebana przy kościele św. Idziego, czy też altarysty.

STANISŁAW A. SROKA

Students from Bardejov at the University of Cracow in the 15th century and their future career

The paper describes the citizens of Bardejov studying at the University of Cracow in the 15th century and their future career. According to the source material, mainly the university register, there were 55 students from Bardejov who were studying in Cracow in the 15th century. Based on the vast archival material available in Bardejov, the article analyses the students' future life, as many of them returned to their home town and pursued various careers. The sources show, even though sometimes incompletely, the further life of only 16 out of 55 students, so nearly 30%. The majority of them played an important role in 15th-century Bardejov, either in its cultural or religious life. The university studies, which were always expensive and demanded a lot of sacrifice from the parents, undoubtedly guaranteed a student the position in Bardejov's "cream of society". Even after their studies, many of the students preserved the love of books, either by working as copyists or by owning their private, often huge, libraries. Many students decided on the church jobs, holding the posts of altarist or vicar at the St. Giles church in their home town.